

Demokracja współczesna. Wymiar polski i międzynarodowy,
red. Jerzy Kornaś, Łukasz Danel, Wydawnictwo Adam Marszałek,
Toruń 2016, ss. 519

*Danuta Plecka**

Książka *Demokracja współczesna. Wymiar polski i międzynarodowy* pod redakcją naukową Jerzego Kornasia i Łukasza Danela ze wszech miar zasługuje na uwagę czytelnika. Przede wszystkim za wybór problemu, będącego podstawą zawartych w niej analiz. Demokracja, jak powszechnie wiadomo, niejedno ma imię i daleka jest od doskonałości, jednak to właśnie przyczynia się do zainteresowania tak wielu badaczy tym zjawiskiem.

Śledząc historię idei demokracji, nie trudno zauważyć, iż mamy do czynienia ze zjawiskiem niejednoznacznym, wskazującym na rzeczy nie tylko różne, ale dość często sprzeczne. We współczesnym świecie funkcjonuje przekonanie, że demokracja przechodzi dość poważny kryzys, a jej krytycy wskazują przede wszystkim na dwa jego źródła: liberalny charak-

ter demokracji (tutaj wiodą prym przede wszystkim komunitaryści i republikanie) oraz przedstawicielstwo, w którym przede wszystkim wskazuje się winowajców w postaci partii politycznych, które w żadnej mierze nie sprawdziły się w powierzonych im roli. Przedstawicielstwo w demokracji, w założeniu jej krytyków, powinno być zastąpione deliberacją bądź partycypacją. Już tylko ta uwaga pozwała na stwierdzenie niejednoznaczności idei demokracji, a jednocześnie jej ewoluowania i funkcjonowania wielu płaszczyzn debat wokół wartości i znaczenia demokracji.

Jednym z głosów w debacie na temat demokracji jest właśnie książka będąca przedmiotem poniższych analiz – różnorodnych w swej istocie, ale doskonale diagnozujących na wielu płaszczyznach bolączki i rozterki związane z ideą i wartościami demokracji. Książka składa się z trzech części. Pierwsza, poświęcona analizom teoretycznym, zawiera pięć artykułów podno-

* Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Humanistyczny.

szących problematykę demokracji w zmieniającej się perspektywie przekazu informacji (Andrzej Chodubski), relacji pomiędzy demokracją ekonomiczną a problemami związanymi z kryzysem ekonomicznym lat 2007/2008 (Jacek Klich) czy też zależnościami pomiędzy różnymi obszarami demokracji – polityczną, społeczną i ekonomiczną (Karolina Kotulewicz-Wiśnicka). Uzupełnieniem dla tych rozważań są artykuły dotyczące podstawowej wartości demokracji – człowieka (Robert Rogowski) oraz zasad tworzenia dobrego prawa na szczeblu lokalnym jako podstaw dla rządów prawa i państwa prawnego (Piotr Ruczkowski).

Część drugą zajmują rozważania na temat *Jakości demokracji w Polsce*. Autorzy podjęli się analiz zarówno demokracji w Polsce w perspektywie historycznej (Agnieszka Latosińska, *Tradycje demokracji polskiej*, Michał Śliwa *Rozwój idei demokracji w Polsce w XX wieku*), jak i współczesnych dylematów, z którymi boryka się demokracja (Jerzy Kornaś). W tej części analizom poddano także poszczególne segmenty demokracji: społeczeństwo obywatelskie (Joanna Dzwonczyk), Senat RP (Krystyna Leszczyńska), samorząd terytorialny i jego znaczenie dla budowy silnego państwa (Jarosław Reszczyński), czy wreszcie rolę ruchów narodowych w destabilizacji reżimu demokratycznego (Danuta Waniek).

Dyskurs naukowy pierwszej i drugiej części książki stanowi niejako wstęp do jej części kolejnej, traktującej o *Demokracji w wymiarze międzynarodowym*. Jest ona

jednocześnie doskonałym uzupełnieniem dla wcześniejszych rozważań, bowiem podejmuje problematykę suwerenności państwa w relacji z międzynarodowymi standardami demokratycznymi (Jerzy Jaskiernia), znaczenie metod demokratycznych w systemie rządów UE (Danuta Kąbat-Rudnicka), czy wartości demokratyczne w UE (Dominika Karwoth-Rudnicka). Uzupełnieniem dla tych teoretycznych rozważań są analizy empiryczne, można rzecz szczegółowo traktujące wymiary demokracji w poszczególnych państwach. Ten fragment książki otwiera artykuł Erharda Cziomera, traktujący o relacjach pomiędzy państwami demokratycznymi a autorytarnymi na przykładzie rozwiązań niemieckich. Kolejnymi są analizy dokonane na podstawie doświadczeń z budowaniem demokracji państw pojugosłowiańskich (Ewa Bujwid-Kurek), demokracji brytyjskiej po Brexicie (Łukasz Denel), elementy demokracji japońskiej (Robert Jakimowicz), formy promowania wartości demokracji na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki (Zbigniew B. Rudnicki), a także związane z wymianą elit w części państw afrykańskich (Łukasz Jakubiak), „demokracją” w Rosji (Rafał Lisiakiewicz) i wpływem organizacji pozarządowych na konsolidację demokracji w państwach skandynawskich (Agnieszka Joanna Legutko).

Zaprezentowane artykuły wnoszą nową jakość do dyskusji na temat demokracji. Autorzy wskazują na jej mankamenty, ale przede wszystkim poszukują recepty na rozwiązanie istotnych problemów związanych

ze zjawiskiem kryzysu demokracji. Można zauważyć, że jest ona perspektywą bardzo dobrze zdiagnozowaną, co pozwoliło na podjęcie niestandardowych prób wyjaśnienia zachodzących zjawisk w reżimach demokratycznych. W tym kontekście na uwagę zasługują przede wszystkim artykuły zawarte w trzeciej części książki, w których autorzy korzystający przede wszystkim z doświadczeń poszczególnych społeczeństw wskazali odmienne kulturowo czynniki wpływające na demokrację oraz jej konsolidację w analizowanych systemach politycznych. W tej perspektywie bardzo interesujące przedstawiają się artykuły Zbigniewa B. Rudnickiego czy też Agnieszki Joanny Legutko. Jednak byłoby dużą niesprawiedliwością i nieuczciwością recenzenta, gdyby nie zaznaczył, iż wszystkie rozważania prezentują bardzo wysoki poziom merytoryczny. Nie są jedynie prostymi studiami przypadków, ale przede wszystkim głębokimi analizami naukowymi, wskazującymi na czynniki determinujące wyjątkowość określonej kultury i jej wpływ na poziom konsolidacji demokracji, odmiennosc i niepowtarzalność w zależności od społeczeństwa i jego doświadczeń w rozwoju reżimu.

W tym kontekście warto również zwrócić uwagę na analizy zaprezentowane w artykule Jerzego Kornasia, dotyczącym współczesnych dylematów demokracji polskiej. Podjęte rozważania rysują bardzo szeroką perspektywę – od teoretycznych założeń do empirycznych rozwiązań. Jest

to niewątpliwym atutem tego artykułu. Zresztą jego doskonałym uzupełnieniem są rozważania Joanny Dzwonczyk na temat społeczeństwa obywatelskiego. Jednak, co pragnę ponownie podkreślić, wszystkie artykuły, które znalazły się w zbiorze, zasługują na najwyższą ocenę pod względem metodologicznym, merytorycznym czy też staranności językowej. Myślę, że ten ostatni atut jest również zasługą Wydawnictwa Adam Marszałek, słynącego z rzetelności w wydawaniu książek, zarówno naukowych, jak i beletrystyki oraz poezji i książek dla dzieci.

Na koniec należy zwrócić uwagę, że *Demokracja współczesna. Wymiar polski i międzynarodowy* stanowi księgę pamięci dla nieżyjącego profesora Jerzego Indraszkiewicza. Jest to bardzo pięknie złożony hołd naukowców wobec pamięci o Profesorze. W dobie pogoni za punktami rzadko jednak w polskich warunkach stosowany. Wszyscy autorzy poprzez swoją rzetelną pracę i będące jej konsekwencją analizy upamiętnili życie i działania profesora J. Indraszkiewicza.

Drogi Czytelniku, ze wszech miar polecam Ci książkę *Demokracja współczesna. Wymiar polski i międzynarodowy* pod redakcją Jerzego Kornasia i Łukasza Denela. Nie tylko odpowiada ona na podstawowe problemy związane ze zjawiskiem demokracji, kryzysem zachodzącym w jej obrębie, ale przede wszystkim uzupełnia wiedzę na temat procesów kulturowych zachodzących w reżimie.